

POL-06 Voionmaa Lauri

13.7.2005

Viite **UTP 34/2005 vp**

Asia

EU/YUTP/Eduskunnan tiedottaminen/SUDAN; EUROOPAN UNIONIN ERITYISEDUSTAJAN NIMITTÄMINEN; EUROOPAN UNIONIN TUKI AFRIKAN UNIONIN AMIS-OPERAATIOILLE

Oheisena lähetetään eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle perustuslain 97 §:n nojalla muistio Euroopan unionin erityisedustajan nimittämisestä ja EU:n tuesta Afrikan unionin AMIS-operaatiolle Sudanissa.

Eurooppakirjeenvaihtajan sijainen

Leena Aalto

UTP 34/2005 vp

SUDAN; EUROOPAN UNIONIN ERITYISEDUSTAJAN NIMITTÄMINEN; EUROOPAN UNIONIN TUKI AFRIKAN UNIONIN AMIS-OPERAATIOILLE

EU:n erityisedustajan nimittäminen (EUSR)

Darfurin kriisi Sudanissa kärjistyivät voimakkaiksi konfliktiksi helmikuussa 2003. EU on ollut aktiivisesti mukana kansainvälisen yhteisön pyrkimyksissä kriisin lievittämiseksi ja ratkaisemiseksi niin käytännön, poliittisella kuin diplomaattisellakin tasolla. Vuoden 2003 loppupuolelta lähtien EU:n tuki Darfuriin on ollut kaikkiaan 570 milj. €. Humanitaarisen avun lisäksi (445 milj. €) EU on antanut Darfurissa tukea poliittisille prosesseille (3 milj. €) sekä kansainvälisen tulitaukokomitean ja Afrikan unionin (AU) Darfurin rauhanturvaoperaation (AMIS; 129 milj. €) tukemiseen. Parhaillaan EU valmistelee AMIS-operaatiolle annettavaa lisäapupakettia.

Taloudellisen tuen lisäksi EU on Darfurin kysymyksessä tukenut YK:n ihmisoikeustarkkailijan nimittämistä Sudaniin, Darfurin ihmisoikeus- ja sotarikosten saattamista Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) käsittelyyn, sekä YK:n erityisedustaja Jan Pronkin työtä erityisesti Sudania koskevien YK-päätöslauselmien täytäntöönpanemiseksi. EU on myös tukenut taloudellisesti ja osallistunut aktiivisesti Darfurin koskevan tulitaukosopimuksen neuvotteluihin ja valvontaan, sekä varsinaisiin rauhanneuvotteluihin. Neuvotteluissa EU:a on edustanut tehtävään nimitetty suurlähettiläs Sten Rylander (Ruotsi).

Poliittisen roolinsa vahvistamiseksi, tammikuussa allekirjoitetun Sudanin pohjoinen-etelä -konfliktin rauhansopimuksen toimeenpanemisen tukemiseksi ja seuraamiseksi, sekä AU:n Sudanin operaation avun koordinaation varmistamiseksi EU on parhaillaan nimittämässä erityisedustajan Sudaniin (EUSR). Erityisedustajan mandaattiin kuuluu yleisesti EU:n poliittisten tavoitteiden edistäminen Sudanin suhteen (ml. tuki Darfurin konfliktin ratkaisemiselle, pohjoinen-etelä -rauhansopimuksen toimeenpanemiselle sekä Sudanin kansallisen dialogin varmistamiselle) sekä EU:n AMIS:lle antaman tuen tehokkuuden varmistaminen. Erityisedustajan tulee myös toimia tiiviissä yhteistyössä AU:n ja eri sudanilais-osapuolten, sekä muiden toimijoiden (ml. YK) kanssa, edustaa EU:a mm. Darfurin rauhanneuvotteluissa ja muissa korkeantason tilaisuuksissa, sekä varmistaa EU-tuen koordinaatio ja koherenssi AMIS:n, rauhansopimuksen implementoinnin ja relevanttien YK-päätöslauselmien (erit. asevientikielto, pakotteet, kansainvälinen rikostuomioistuin) suhteen. Erityisedustajan mandaattiin kuuluu myös Sudanin ihmisoikeustilanteen, erityisesti naisten ja lasten oikeuksien, aktiivinen seuraaminen ja osaltaan siihen vaikuttaminen. Mandaatin mukaan erityisedustajan tulee raportoida EU:n AMIS-tuen toimeenpanemisesta, sekä Darfurin ja Sudanin yleistilanteen kehittymisestä säännöllisesti EU:n poliittisten ja turvallisuusasioiden komitealle. Lisäksi erityisedustaja raportoi pääsihteerille/korkealle edustajalle (SG/HR), jonka alaisuudessa ja operatiivisessa ohjauksessa hän toimii, sekä oleellisille EU-työryhmille.

Erityisedustaja toimii tehtävässään kotimaastaan käsin (non-resident), mutta tehtävä edellyttää matkustamista Addis Abebaan Etiopiassa (AU HQ), Khartumiin Sudanissa ja Abujaan Nigeriassa (rauhanneuvottelut). Erityisedustajalle valitaan EU-jäsenmaista sekondeeratut sotilaallinen-, poliisiasioiden- ja poliittinen neuvonantaja. Ensinmainitut työskentelevät Addis Abebaan, Etiopiaan perustettavassa koordinatiosyksikössä, poliittinen avustaja Brysselissä. Erityisedustaja valitaan tehtävänsä aluksi kuudeksi kuukaudeksi, minkä jälkeen tehtävää voidaan jatkaa.

Erityisedustajan tehtävään olivat ehdolla EU:a Sudanin kysymyksissä toistaiseksi edustanut suurlähettiläs Sten Rylander Ruotsista (sekondeerattu), YK:n Sierra Leonen rauhanturvaoperaatiossa pääsihteerin varo-erityisedustajana/apulaispääsihteerinä toimiva Victor Angelo Portugalista, sekä Pekka Haavisto, joka on mm. toiminut Suomen ympäristö- ja kehitysyhteistyöministerinä. Ehdokkaat haastatteli 11.7. KE Solanan

puolesta tiimi, johon kuuluivat neuvoston sihteeristön edustajat sekä poliittisten- ja turvallisuusasioiden komitean (COPS) puheenjohtaja. Tiimin suosituksen perusteella KE Solana päätyi esittämään Pekka Haaviston nimittämistä tehtävään. Päätös nimittämisestä tehdään yleisten asiain ja ulkosuhteiden neuvostossa (YAUN) 18.7.2005 (A-kohta). Erityisedustajan on tarkoitus aloittaa tehtävässään mahdollisimman pian tämän jälkeen.

EU:n tuki Afrikan unionin AMIS II-operaatiolle Darfurissa

EU valmistautuu antamaan yhteiseen toimintaan perustuen tukea Afrikan unionin AMIS-operaatiolle Darfurissa (Joint Action on the European Union civilian-military supporting action to the African Union mission in the Darfur region of Sudan; AMIS EU Supporting Action). EU:n tuen taustalla on AU:n sekä EU:lle että Natolle huhtikuussa 2005 esittämä tukipyyntö AMIS-operaation tukemiseksi. Addis Abeban avustuskonferenssissa 26.5. sekä EU että Nato lupasivat antaa operaatiolle tukea.

Eduskuntaa on informoitu EU:n tukisuunnitelmista AU:n AMIS-operaatiolle taustamuistiolla UM2005-01728 (21.6.2005).

YK:n jäsenmaita on useissa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmissa rohkaistu tukemaan rauhaa Sudanissa ja AU:n toimintaa Darfurissa. EU:n neuvoston yhteisessä kannassa konfliktien ehkäisemisestä, hallinnasta ja ratkaisemisesta Afrikassa (2005/304/CFSP, 12.4.2005) korostetaan AU:n keskeistä asemaa ko. toiminta-alueilla. Useissa EU:n neuvoston päätelmissä kesäkuusta 2004 alkaen ilmaistaan EU:n sitoutuminen tukemaan AU:ta sen pyrkimyksissä monitoroida tulitaukoa ja edistää poliittista ratkaisua Darfurin alueella.

EU:n tukitoiminta (AMIS EU Supporting Action) käsittää sekä siviili- että sotilaskomponentin. Siviilikomponentti sisältää AMIS-II:n siviilipoliisille annettavan tuen poliisien komentoketjulle, poliisien kouluttamiseen ja AU:n sihteeristön poliisiyksikön kehittämiseen. Siviilikomponentin on tarkoitus käsittää 53 henkilöä. Siviilikomponentin osalta tukitoimia on suunniteltu käynnistettäväksi elokuussa 2005. Sotilaallinen komponentti sisältää suunnittelu- ja teknisen tuen AMIS II:n komentotasolle, sotilastarkkailijoiden lähettämisen, afrikkalaisten joukkojen kouluttamisen sekä kuljetustuen ja ilmasta käsin tehtävän tarkkailun AU:n pyytäessä.

Lähtökohtana EU:n tukitoimille on afrikkalaisen omistajuuden kunnioittaminen. Tukitoimien ohella EU jatkaa läheistä yhteistyötä muiden AMIS-II:n kanssa tekemisissä olevien toimijoiden kanssa. Tukitoimia varten perustetaan tarvittavat koordinaatiomekanismit sekä Brysseliin että Addis Abebaan. Myös EU:n erityisedustajan nimittäminen edistää osaltaan EU:n tukitoimien toteuttamista. Tukitoimiin osallistuvien henkilöiden asianmukainen oikeudellinen status varmistetaan. Tukitoimien siviilikomponenttia on tarkoitus rahoittaa yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) budjetista. Lisäksi siviilikomponenttiin henkilöstöä kontribuovat maat vastaavat osaltaan osasta henkilöstökuluja. Sotilaallisen komponentin yhteiset kulut rahoitetaan jäsenmaiden toimesta ja niitä hallinnoidaan ATHENA-mekanismin kautta. Osa henkilöstökuluista kohdistuu suoraan jäsenmaiden maksettaviksi. Toistaiseksi tarkoituksena on ollut, että tukitoimien jatkamisen tarpeellisuus tarkistettaisiin vuoden 2005 lopussa.

Neuvosto hyväksyi konseptin EU:n siviili-sotilas-tuelle AMIS II:lle 23.6.2005. Tukitoimien poliisikomponenttiin liittyvä selvitysmissio toteutettiin 23.6.-3.7.2005. Poliittisten ja turvallisuusasioiden komitea (COPS) ja ulkosuhdeneuvokset (Relex) ovat käsitelleet EU:n tukitoimia AMIS-operaatiolle useissa kokouksissaan. Yhteinen toiminta EU:n tukitoimia koskien on tarkoitus hyväksyä EU:n yleisten asioiden ja ulkosuhteiden neuvoston kokouksessa 18.7.2005.

Suomi on suhtautunut myönteisesti AMIS -operaation tukemiseen EU:n toimesta. Toistaiseksi Suomi on ilmoittanut mahdollisuudesta kontribuoida kaksi henkilöä EU:n tukitoimien poliisikomponenttiin. Suomesta osallistuu tällä hetkellä kaksi siviilipoliisia myös YK:n UNMIS-operaatioon Sudanissa.

Suomi on lähettänyt AMIS -operaation tukemiseksi suomalaisen rauhanturvakouluttajan osana tukitoiminnan sotilaskomponenttia. Kouluttajan tehtävänä on valmistella AU:n ja YK:n yhteistä MAPEX-karttarajoitusta, jonka tarkoituksena on esikuntaupseerien kouluttaminen AMIS -operaatioon. Suomalaisen

rauhanturva-asiantuntijan lähettäminen perustettiin tasavallan presidentin joulukuussa 2004 tekemään asiaa koskevaan päätökseen.

Lisäksi Suomella on kriisinhallinnan asiantuntija Addis Abebassa EU:n yhteysupseerin toimistossa sekä Afrikan turvallisuustilannetta ja konflikteja seuraava asiantuntija Suomen Addis Abeban suurlähetystöön nimitettynä. Sudanin pohjoinen -etelä -rauhansopimusta valvovassa UNMIS-operaatiossa on kolme suomalaista SHIRBRIG (Multinational stand-by high readiness brigade) -esikuntaupseeria.